

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petra Vučko

Razvojne priložnosti Prekmurja:
Hidroelektrarne na Muri: priložnost ali nevarnost?

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petra Vučko

Mentor: izr. prof. dr. Drago Kos

Razvojne priložnosti Prekmurja:
Hidroelektrarne na Muri: priložnost ali nevarnost?

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

RAZVOJNE PRILOŽNOSTI PREKMURJA: HIDROELEKTRARNE NA MURI: PRILOŽNOST ALI NEVARNOST?

Reka Mura že stoletja ločuje in hkrati povezuje prebivalce na obeh bregovih reke. Ti prebivalci, Pomurci, so jo ohranili kar se da v dobrem stanju in kot že večkrat v preteklosti se tudi danes ponavljajo vprašanja ali Muro kot razvojno priložnost regije izkoristiti za energijo, turizem ali pa jo le ekološko sanirati? Okoljevarstveniki poudarjajo, da je Mura prevelika naravna in kulturna (brodovi in mlini na Muri) vrednost, ki ne bo prenesla posega kot si ga predstavljajo energetiki. Proti gradnji hidroelektrarn so tako okoljevarstveniki, strokovnjaki, predstavniki sosednjih držav in okoliško prebivalstvo, ki so za ohranitev Mure in razvijanje mehkih oblik turizma, ekoturizma, saj vidijo Muro kot razvojno priložnost regije, a zaenkrat nimajo še nobene študije ali dokumenta, ki bi to potrjeval. Na drugi strani pa se za gradnjo hidroelektrarn borijo Dravske elektrarne Maribor, ki pravijo, da je Mura neizkoriščen hidroenergetski potencial severovzhodne Slovenije, ki ga je možno energetsko izrabiti in pripravljajo s pomočjo, v ta namen ustanovljenega, Pomurskega razvojnega inštituta nabor štirinajstih študij. Tako je še vedno neodločeno ali elektrarne na Muri bodo ali ne, ali bo prevladal interes kapitala ali interes Pomurja.

Ključne besede: hidroelektrarne na Muri, reka Mura, Pomurska regija, razvojna priložnost, ekoturizem

DEVELOPMENT OPPORTUNITIES OF PREKMURJE: HYDROELECTRIC POWER PLANTS ON MURA: OPPORTUNITY OR TREAT?

For centuries river Mura is separating and at the same time connecting residents on the both sides of the river. These residents, people from Pomurje, managed to maintain it in relatively good condition and as well as many times before, the question whether exploit Mura as development opportunity of the region for energy, tourism or environmental purposes, repeats? Environmentalists emphasize that Mura is too big natural and cultural (ferry-boats and mills on Mura) value, which will not bear the process that energetic experts are planning. Against building hydroelectric power plants are environmentalists, experts, representatives of neighbouring countries and the surrounding population, which are for the preservation of Mura and development of soft forms of tourism, ecotourism, because they see Mura as a development opportunity of the region, although at this moment they do not have any studies or documents that would confirm this. On the other hand, for the construction of hydroelectric power plants struggle Dravske elektrarne Maribor, saying that Mura is unused hydropower potential of the north-east Slovenia, which can be used for energy and they are preparing set of fourteen studies with the help of Pomurski razvojni inštitut, which was established for this purpose. This way it is still unknown whether power plants on Mura will or will not be, whether prevails the interest of capital or the interest of Pomurje.

Key words: hydroelectric power plants on Mura, river Mura, Pomurska region, development opportunity, ecotourism

KAZALO

1	UVOD	5
1.1	NAMEN IN CILJ DIPLOMSKE NALOGE.....	5
1.2	HIPOTEZE IN RAZISKOVALNO VPRAŠANJE.....	6
2	POMURSKA REGIJA	7
2.1	STATISTIČNI PODATKI	8
2.2	REKA MURA	9
3	REGIONALNI RAZVOJNI PROGRAMI.....	10
3.1	RRP POMURSKE REGIJE 2007-2013	11
3.2	REKA MURA V REGIONALNIH RAZVOJNIH PROGRAMIH.....	11
4	ENERGIJA.....	12
4.1	HIDROENERGIJA	13
5	NAČRTI GRADNJE HIDROELEKTRARN V PRETEKLOSTI.....	14
6	NATURA 2000	15
6.1	POMURSKI RAZVOJNI INŠTITUT.....	15
7	ANALIZA MEDIJSKE VSEBINE.....	17
7.1	CIVILNA INICIATIVA	18
7.2	ARGUMENTI ZA IN PROTI V TISKANIH MEDIJIH.....	20
8	BIOMURA	23
8.1	SIMBIOZA BIOMURE IN ELEKTRARN	24
9	REGIJSKI PARK MURA.....	24
10	MNENJE PREBIVALSTVA	26
11	SKLEP.....	28
12	SEZNAM VIROV.....	30
13	PRILOGE	34

1 UVOD

Reka Mura je vodotok, ki v največji meri determinira pokrajino, kar je razvidno že iz imena pokrajine Pomurje, in je relativno dobro ohranjeni biser in simbol Pomurske regije. Reka je hkrati priložnost za izrabo v turistične namene ter že več kot 40 let tudi energetska tema. Za Dravo je Mura druga slovenska reka z največjim energetskega potencialom in je do sedaj energetskega izrabljena le na območju Avstrije.

Konec leta 2005 je država podelila Dravskim elektrarnam Maribor (v nadaljevanju DEM) koncesijo za rabo vode za proizvodnjo električne energije na Muri in ker bi z gradnjo hidroelektrarn (v nadaljevanju HE) na Muri korenito posegli v vodotok in okolje, se marsikdo z gradnjo ne strinja. Eden izmed dejavnikov proti gradnji je tudi čustvena navezanost Pomurcev, še posebej Prekmurcev, na reko Muro in tudi zato mora biti odločitev dobro preiščljena in izpeljana tako, da bo imela od morebitne gradnje čim več koristi sama Pomurska regija, ki je še vedno najmanj razvita regija v Sloveniji.

Smiselno in možno je izkoriščanje lokalnih vodnih potencialov, rek in potokov, kot je reka Mura. Tako so v Pomurju namesto prvotne ideje o Regijskem parku Mura, oživele ambicije o pozidavi s hidroelektrarnami (LEA Pomurje). DEM so v ta namen ustanovile Pomurski razvojni inštitut, ki preučuje možnosti ekološke sanacije in energetske izrabe Mure na podlagi obstoječih študij in dodatnih raziskav. Naloga inštituta je poiskati rešitve za najbolj učinkovito izrabo energije ter rešitve, da ne bodo posegi v okolje popolnoma uničili vodne flore in favne na območju reke. Inštitut je bil ustanovljen tudi z namenom približevanja projekta zainteresirani javnosti - Pomurcem in vsem, ki jih zanimata ohranjanje naravnega okolja v porečju Mure in njena morebitna energetskega izraba - in zato je tudi odprt za predloge le te (Dravske elektrarne Maribor).

1.1 NAMEN IN CILJ DIPLOMSKE NALOGE

Namen diplomske naloge je s pomočjo tiskanih medijev in drugih dokumentov predstaviti različne poglede t.i. ekološke sanacije reke ter vplive na okolico. Da bi razumeli, zakaj je debata o gradnji HE na Muri pomembna in zakaj je pomembna vsaka razvojna priložnost regije, bomo najprej pregledali statistične podatke, ki Pomursko regijo uvrščajo najnižje na

lestvicah, ter razvojne programe regije, ki se trudijo da temu več ne bi bilo tako. Posebej me zanima kakšne načrte imajo z reko Muro v teh razvojnih programih. Nato bodo s pomočjo časopisnih člankov predstavljeni argumenti za in proti gradnji HE na Muri, alternativni projekti BioMura in Regijski park Mura, s pomočjo kratkega vprašalnika mnenje prebivalstva ob Muri ter na koncu sklep in ugotovitve.

1.2 HIPOTEZE IN RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

Hipoteze, ki jih bomo skozi diplomsko nalogo preverjali so:

- Gradnja HE na Muri se ne splača.
- HE na Muri bodo uničile preveč naravnega okolja.
- HE na Muri so razvojna priložnost Pomurske regije.
- Pomurci so proti gradnji HE na Muri.

Ključno raziskovalno vprašanje, ki nas zanima in na katerega bomo poskušali odgovoriti pa je: Ali je gradnja HE na Muri smiselna? Zanima nas, kakšno težo imajo ekonomski in energetski argumenti v soočenju z ekološkimi in identitetnimi ter kateri bodo na koncu prevladali.

2 POMURSKA REGIJA

Pomurska regija je najbolj severovzhodna, ravninska in kmetijska regija Slovenije, ki obsega 1.336 km², kar predstavlja 6,6 % površine Slovenije. Ob popisu prebivalcev 2007 je imela 121.824 prebivalcev. Po velikosti je sedma slovenska regija, z enakomerno poselitvijo in trendom zmanjševanja prebivalstva. Rodovitna prst, celinsko podnebje in raven svet ustvarjajo razmere, ki so ugodne predvsem za poljedelstvo in mešano rastlinsko pridelavo, zato je to prevladujoča dejavnost kmetijskih gospodarstev. Njivske površine v Pomurju obsegajo več kot tri četrtine vseh kmetijskih zemljišč v uporabi oziroma so dvakrat večje od slovenskega povprečja (Slovenske regije v številkah 2009).

Problemi regije so predvsem odliv kadrov, visoka stopnja brezposelnosti, delovno intenzivna industrija ter visok delež kmetijstva v gospodarstvu. Na slabši gospodarski položaj regije vplivajo tudi odročna lega in slabe prometne povezave, kar se med drugim odraža v nizkem bruto domačem proizvodu na prebivalca in v najvišji stopnji registrirane brezposelnosti v državi (Slovenske regije v številkah 2009). Kar se tiče slabih prometnih povezav se je stanje nekoliko izboljšalo z odprtjem pomurske avtoceste Maribor – Lendava avgusta 2008, medtem ko drugi problemi regije ostajajo še naprej.

Neugodne gospodarske razmere spremlja tudi nevzpodbudno gibanje prebivalstva. V letu 2007 je bila v tej regiji zabeležena najnižja letna stopnja rasti prebivalstva, -2,0 ‰, medtem ko je bila najvišja v obalno-kraški regiji, 16,4 ‰. Zmanjševanje števila prebivalcev je predvsem posledica visoke umrljivosti in nizke rodnosti. Najnižji pa je bil tudi pritek priseljencev iz drugih slovenskih regij in tujine (Slovenske regije v številkah 2009).

V Pomurju prenoči letno skoraj 10 % vseh turistov, ki obišejo Slovenijo. Naravne danosti so namreč primerne za zdraviliški in lovni turizem ter predvsem kmečki turizem ob vinskih cestah, k turistični prepoznavnosti regije pa močno prispeva reka Mura (Slovenske regije v številkah 2009), kar poudarjajo tudi nasprotniki gradnje HE.

2.1 STATISTIČNI PODATKI

Po poročilu Statističnega urada in publikacije Slovenske regije v številkah za leto 2009 je bil leta 2006 bruto domači proizvod na prebivalca v Pomurski regiji daleč najnižji, 10.223 € (Slovensko povprečje je bilo 15.446 €) in je letos še nižji, saj se je po poročanju Statističnega urada bruto domači proizvod na prebivalca v prvem četrtletju 2009 v primerjavi s prvim četrtletjem leta 2008 realno zmanjšal za 8,5 %, kar kaže na zelo hitro in izrazito poslabšanje gospodarskih razmer v začetku letošnjega leta in pomeni, da je slovensko gospodarstvo zdrsnilo v recesijo (Statistični urad RS).

Delež prebivalcev brez izobrazbe, z nepopolno osnovno šolo ali osnovno šolo je bil leta 2007 26,3 % (Slovensko povprečje je 18,2 %), kar je najvišje v Sloveniji, medtem ko je delež prebivalcev z višjo ali visokošolsko izobrazbo v Pomurju najnižji v Sloveniji, saj je bil le 16,6 % (Slovensko povprečje je 22,2) (Slovenske regije v številkah 2009).

V Pomurju živi pretežni del madžarske manjšine v Sloveniji (7.657 prebivalcev) ter številna Romska skupnost – 687 prebivalcev, kar predstavlja skoraj tretjino vseh Romov v Sloveniji (RRP Pomurje 2000+ 2002).

Stopnja registrirane brezposelnosti je bila v letu 2007 najvišja v Pomurski regiji in sicer 13,4 %, maja 2009 še več, saj je v Upravni enoti Murska Sobota znašala 15,3 % in v Upravni enoti Lendava 17,1 % (E-uprava – ISPO 2009), medtem ko je bila v Sloveniji leta 2007 7,7 %, marca 2009 8,4 % in se že aprila naslednji mesec zvišala za 0,4 % (Statistični urad RS).

Najnižja v Sloveniji je bila povprečna mesečna bruto (in neto) plača Pomurcev, saj je leta 2007 znašala 1.062,73 € (715,42 €), medtem ko je bilo slovensko povprečje 1.284,79 € (834,50 €), ki je letos nekoliko višje, saj je v maju 2009 povprečna bruto plača znašala 1.415,38 € in neto 917,56 € (Statistični urad RS).

Pomurje je regija z največjim deležem zaposlenih v kmetijskih dejavnostih v Sloveniji, saj je bilo 2007 v kmetijstvu zaposlenih 14 % Pomurcev (Slovensko povprečje 4,9 %). V nekmetijskih dejavnostih je bilo zaposlenih 40,1 % in v storitvenih dejavnostih 45,9 % Pomurcev (Slovenske regije v številkah 2009).

V Pomurju je bilo na 1.000 prebivalcev v letu 2007 kar 75 prejemnikov vsaj ene izmed štirih vrst denarnih socialnih pomoči, kar je največ v Sloveniji (povprečje 41 oseb). Prav tako je bilo leta 2007 v Pomurju najmanj ležišč v domovih za ostarele, na 1.000 prebivalcev le 29 ležišč, kljub visokemu indeksu staranja¹ (87,2 za moške in 158,9 za ženske) (Slovenske regije v številkah 2009). Zato so leta 2008 odprli domove za starejše v Beltincih, Radencih in Gornji Radgoni ter maja letos v Kuzmi (Seznam domov za starejše po območnih enotah ZZZS 2009), v procesu gradnje sta pa še domova v Veliki Polani in Murski Soboti.

Vsi ti statistični podatki uvrščajo Pomurje med najmanj razvito regijo v Sloveniji in zato se že več let iščejo razvojne priložnosti regije in ena izmed njih je tudi reka Mura.

2.2 REKA MURA

Mura je največja reka regije, ki je v preteklosti dajala življenje celotnemu Pomurju in še vedno daje življenje poplavnemu gozdu, prodiščem, živalim, rastlinam kakor tudi ljudem. Izvira v Nizkih Turah v Avstriji, v osrčju nacionalnega parka Hohe Tauern na višini 1.898 metrov in se do Prekmurja spusti za približno 1.700 metrov. Od izvira do sotočja z Dravo pri kraju Legradu v Podravini je dolga 438 (po nekaterih virih tudi 444 in 465) kilometrov, od česar je preteče po Avstriji 295 km ter v Sloveniji 95 km. Do Petanjcev je Mura v dolžini 33 km mejna reka med Avstrijo in Slovenijo, ter od Gibine navzdol, kjer prav tako 34 km ločuje Slovenijo in Hrvaško (Projekt BIOMURA Natura 2000 2009).

Iz alpske, preide Mura v Sloveniji v nižinsko reko, za katero je bil nekdanj značilen širok rečni prostor s številnimi vijugami, stranskimi rokavi, zatoki, prodišči, poplavnimi logi in mrtvicami. Danes je večji del reke speljan v stalno strugo, kljub temu pa še vedno najdemo ob Muri mnoge rastlinske in živalske vrste, ki so drugod zaradi uničujočega vpliva človeka že povsem izginile (Naravne znamenitosti 2009). Čeprav Mura teče pri nas po panonskem svetu, je v večjem delu toka po Sloveniji prav deroča in vse prej kot panonsko lena in vijugava. Šele v drugem delu, nekje pod Razkrižjem, se nekoliko umiri, brzic je manj, tok pa postane počasnejši. Tu voda odnaša dele bregov, odneseni material pa odlaga v mirnih predelih. Z

---

¹ **Indeks staranja** je razmerje med starim prebivalstvom (starim 65 let in več) in mladim prebivalstvom (starim od 0–14 let), pomnoženo s 100. Čim nižji je indeks starosti tem ugodnejša je starostna sestava prebivalstva. Normalni indeks starosti je med 40 do 50 (Demografski kazalniki in načini njihovega izračunavanja 2009).

vijugavim tokom reka ustvari tudi okljuke ali meandre, ki jih voda kasneje predre in teče po bližnjici, na okljuku pa nastane mrtvica (Projekt BIOMURA Natura 2000 2009).

3 REGIONALNI RAZVOJNI PROGRAMI

Pomurska regija, s Prekmurjem na čelu je najmanj razvita regija v Sloveniji, kar dokazujejo tudi statistični podatki, ki smo jih pregledali v prejšnjem poglavju, in da v prihodnosti ne bo več Pomurje na skrajnem repu regionalnih statistik, je nujno potrebno najti razvojne priložnosti. Tega se zavedajo tudi Pomurske občine, ki pod okriljem Regionalne razvojne agencije Mura pripravljajo razvojne programe. Trenutno je v poteku in aktualen Regionalni razvojni program (v nadaljevanju RRP) Pomurske regije 2007-2013.

Vsebinsko izhodišče za pripravo RRP predstavljajo dokumenti, ki so že poskušali odgovoriti na temeljne razvojne dileme Pomurja. Prvi tak dokument je nastal leta 1995 z naslovom Pomen in položaj Pomurske regije v širšem prostoru, analiza stanja in razvojnih možnosti v prostoru ter omejitvev okolja, koncept prostorskega razvoja, ki ga je po naročilu Ministrstva za okolje in prostor izdelal Urbanistični inštitut Republike Slovenije (RRP Pomurje 2000+ 2002).

Drugi dokument je Razvojna strategija Pomurja (Prekmurja in Prlekije), ki so ga naročila ministrstva za znanost in tehnologijo, ekonomske odnose in razvoj ter Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, nastal pa je leta 1998 kot plod sodelovanja številnih institucij in posameznikov (RRP Pomurje 2000+ 2002).

Naslednji dokument je nastal s pomočjo programa Phare in se imenuje Strategija za razvoj mejne TRI-D regije. Leta 1999 ga je izdelalo mednarodno svetovalno podjetje EIR Development Partners Ltd. Sledil mu je dokument Pomurje 2000+, ki ga je po naročilu OE Zavarovalnice Triglav izdelal Center za mednarodno konkurenčnost leta 2000 ter zadnji, RRP Pomurske regije 2007-2013, ki je nastal 2007 in se je pripravil za obdobje Državnega razvojnega programa (DRP) 2007-2013.

3.1 RRP POMURSKE REGIJE 2007-2013

Trenutno aktualni RRP Pomurske regije 2007-2013 je temeljni programski dokument na regionalni ravni, ki opredeljuje razvojne prednosti razvojne regije, določa razvojne prioritete regije in vsebuje finančno ovrednotene programe spodbujanja razvoja v Pomurju. Namen RRP Pomurske regije je tako doseganje širokega konsenza med regionalnimi akterji glede prioritet, programov, ukrepov in strategij izvedb aktivnosti, ki se bodo kazale v približevanju kazalnikov Pomurja slovenskemu in povprečju Evropske unije (RRP Pomurske regije 2007-2013 2007).

Njegov cilj je usklajevanje razvojnih predvidevanj in nalog države ter občin na področju gospodarskega, socialnega, prostorskega, okoljskega ter kulturnega razvoja. Vsebuje analizo realizacije prvega RRP Pomurje 2000+ ter določitev ciljev, prioritet, programov in ukrepov, ki bodo prispevali k učinkovitosti in trajnosti razvoja v obdobju 2007-2013 (RRP Pomurske regije 2007-2013 2007).

3.2 REKA MURA V REGIONALNIH RAZVOJNIH PROGRAMIH

Zanimivo je, da RRP Pomurje 2000+ in RRP Pomurske regije 2007-2013 reko omenjata, vendar ne govorita posebej o gradnji HE na Muri, je pa govora o gradnji HE v Energetski viziji za obdobje 2007-2013.

Prvi program, Pomurje 2000+, celo opozarja, da je simbolni pomen reke izjemno velik, a se žal to ne odraža v skrbi za kvaliteto reke. Pravi, da Mura še zmeraj sodi med drugi in tretji kvalitetni razred, saj so v njej trajno povišane vsebnosti dušikovih spojin - nitritov, fenolnih snovi, nekaterih težkih kovin, mineralnih olj, detergentov in drugih škodljivih snovi. Po podatkih Hidrometeorološkega zavoda Republike Slovenije so pomembnejši onesnaževalci voda v Pomurski regiji: prašičje farme, živilska, mlekarska, usnjarska, tekstilna, kovinska in kemična industrija ter bolnišnica. Enakovredna krivda za onesnaženost voda pa odpade tudi na komunalne odpadne vode zaradi pomanjkanja čistilnih naprav. Najpogostejši endogeni viri onesnaževanja podtalnice v Pomurju pa so kmetijstvo z intenzivno rastlinsko in živinorejsko proizvodnjo, neurejeno odvajanje komunalnih in industrijskih odpadnih voda, vse bolj pa tudi opuščene gramoznice, ki postanejo divja odlagališča odpadkov (RRP Pomurje 2000+ 2002).

RRP Pomurske regije 2007-2013 gre korak naprej od zgolj analiziranja stanja in načrtuje v letu 2009, najpozneje do leta 2013, ustanovitev Regijskega parka Mura. Pobudnik parka je civilna iniciativa iz obmurskih občin zaradi ohranitve Mure in njenega raznolikega živega sveta. Pobudniki verjamejo, da bo ustanovitev parka poleg ohranjanja narave prinesla v regijo tudi nove razvojne priložnosti. Pravijo, da so sonaravno kmetijstvo, ekološki turizem, domače obrti, izobraževanje, skrb za zdravje, oddih in rekreacija nosilne panoge sodobne ekonomije, za kar se morajo truditi tudi v Pomurju. Menijo, da je skupna odgovornost prebivalcev ob Muri in države, da omogoči dostojno življenje človeka neposredno ob Muri in hkrati ustvari pogoje za trajno ohranitev naravne dediščine ob Muri. Regijski park Mura mora tako pomagati pri vzpostavljanju ravnovesja med aktivnostmi človeka in narave. Pokrajina ob Muri pa se mora spremeniti v inovativno, visoko kreativno regijo, ki bo prebivalcem zagotavljala visoko kvaliteto življenja preko sonaravnega bivanja z okoljem ter jim omogočila celosten razvoj lastnih potencialov (RRP Pomurske regije 2007-2013 2007). In eden izmed korakov v tej smeri je po njihovem mnenju tudi ustanovitev Regijskega parka Mura.

Z vzpostavitvijo Regijskega parka Mura pobudniki pričakujejo do 30 novih delovnih mest (do 15 v instituciji Regijski park Mura in do 15 na vplivnem območju), razvoj turistične ponudbe in dopolnilnih dejavnosti ob reki Muri (kot je rafting, kolesarstvo, pohodništvo, mlini, brodovi ter ostale naravne in kulturne znamenitosti v regiji), posredni vpliv na povečanje BDP na prebivalca (predvsem zaradi novih delovnih mest in povečanja turističnih tokov v regiji), ohranjeno število ogroženih vrst in redkih habitatov, izboljšanje stanja pitnih voda v Pomurju in povečanje prepoznavnosti Pomurske regije kot »zdrave regije« (RRP Pomurske regije 2007-2013 2007).

4 ENERGIJA

Kot vse druge, so tudi pomurske občine usmerjene k povečanju lokalnega gospodarstva in eden od ključnih dejavnikov dolgoročne usmerjenosti razvoja, kot so zapisali v Energetski viziji Pomurja 2007-2013, je energetska politika in njihovo načrtovanje. Ta dva elementa sledita pomembnim energetsko političnim in okoljskim ciljem kot so izboljšanje kakovosti zraka, stalen razvoj občin in globalno gledano učinkovito varovanje podnebja. V Pomurju bodo to dosegli na delu energentov na lesno biomaso, na bioplin, geotermalno energijo, sončno energijo, vodno energijo in na druge obnovljive vire energije (LEA Pomurje).

4.1 HIDROENERGIJA

Voda je najpomembnejši obnovljivi vir energije in v primeru Pomurja je to Mura. Za uspešno poslovanje, zmanjšanje odvisnosti od uvoza in stabilizacijo trga električne energije so nove naložbe nujne. Slovenija iz obnovljivih virov energije zaenkrat zagotavlja le 26 odstotkov energije (od tega tri četrtine prispevajo DEM), morala pa bi je tretjino in zato bi bila optimalna rešitev nadaljnja izraba vodnih virov, saj so le ti izkoriščeni le 43-odstotno. Ker pa niso vsi vodni viri primerni za izkoriščanje, so potrebne študije od vplivov na okolje do morebitnih sprememb identitete pokrajine ob Muri in seveda soglasje lokalnih skupnosti (Rak 2007, 21). Da so študije potrebne se strinjajo vsi in čakajo na njihove rezultate, vendar pa marsikoga zbode dejstvo, da je plačnik študij sprejemljivosti in smiselnosti gradnje HE potencialni investitor, torej DEM, in jih skrbi, da bo prevladal interes energetskega lobija (Balažič v Cipot 2009, 7).

Medtem ko RRP za obdobje 2007-2013 ne govori o hidroelektrarnah, jo omenja Energetska vizija Pomurja 2007-2013. V omenjenem dokumentu poudarjajo, da je kar 21,6 % vse električne energije na svetu proizvedeno z izkoriščanjem energije vode oziroma hidroenergije. Pretvorba hidroenergije v električno energijo poteka v hidroelektrarnah in z izjemo starih mlinov, ki jih poganja teža vode, izkoriščajo moderne hidroelektrarne kinetično energijo vode, ki jo le ta pridobi s padcem. Količina pridobljene energije je odvisna tako od količine vode kot od višinske razlike vodnega padca. In zato pravijo, da bi bilo v Pomurju bolj smiselno pristopiti k obnovi mikro hidroelektrarn HE Mlajtinci, HE Pertoča, HE Mlin Prosenjakovci, Mlin na Muri Ižakovci, HE Šadl Ivanci in drugih malih HE (LEA Pomurje).

Energetska vizija nas spomni, da obstaja potencial vodne energije tudi na Muri. Pravijo, da če primerjamo, da bi za verigo HE na Muri potrebovali 1770 mikrosistemov za pridobivanje električne energije, lahko rečemo, da je v primeru izkoriščanja hidroenergije to nemogoče. Količina padavin in predvsem nihanje pretokov vode zelo otežujeta izkoriščanje vodne energije iz drugih vodotokov, saj ni konstantnega pretoka, pojavlja se pa tudi precejšnji delež pomanjkanja vode. Če pa imamo v mislih nadomestitev 177 megavatov proizvedene energije iz verižnih elektrarn na reki Muri, kar bi predstavljalo dva do tri odstotke celotne proizvodnje električne energije v Sloveniji (Gerenčer 2007, 4), pa bi lahko našli ustrezne ukrepe in investicije za nadomestitev iz drugih virov in prijemov. Se pa strinjajo, da je na koncu potrebno dati besedo in prepustiti odločitev o ustreznosti in smiselnosti gradnje HE na Muri

strokovnjakom in politikom, ki morajo upoštevati socialne, demografske in okoljske vplive gradnje kot tudi mnenja lokalnega prebivalstva (LEA Pomurje).

5 NAČRTI GRADNJE HIDROELEKTRARN V PRETEKLOSTI

Zgodba o gradnji HE na reki Muri je dolga že več kot 40 let in o tej problematiki je bilo v tiskanih medijih že veliko napisano. V zadnjih dveh desetletjih se je že tretjič ponovilo, da si zaradi Mure nasprotujejo elektroenergetska stroka in okoljevarstveniki. Dobro organizirana civilna družba se je namreč prvič uprla načrtom za gradnjo verige osmih elektrarn na Muri leta 1986 (Pojbič 2008a, 22).

V osemdesetih letih je stroka predvidevala elektrarne s padcem osmih metrov, od katerih bi imela vsaka moč 22 megavatov. Tako bi sedem elektrarn – Apače, Gornja Radgona, Radenci, Hrastje, Veržej, Mota in Gibina brez zadnje stopnje v Murskem Središču – zasedlo okrog 1.000 hektarjev zemljišč, predvsem obmurske poplavne gozdove in obdelovalne površine. Naravovarstveniki so poudarjali ekološki pomen ohranjenih murskih logov in mrtvic, ki bi ob morebitni gradnji elektrarn večinoma izginili in takrat je to bil zadosten argument, da je Elektrogospodarstvo Slovenije načrte do nadaljnjega opustilo (Pojbič 2008a, 22).

Leta 1994 se je na pobudo ministrstva za gospodarstvo med pomurskimi lokalnimi politikami ponovno začela razprava o morebitni energetske izrabi. Tokrat so pomurski politiki načelno podprli gradnjo murskih elektrarn ter začeli govoriti o vsestranskem izkoriščanju akumulacij, tudi za namakanje polj in razvoj turizma, a so jim tokrat preprečili gradnjo Mladi zeleni Slovenije, ki so sprejeli deklaracijo, da bodo ob morebitni gradnji zbrali somišljenike po Evropi in fizično preprečili gradnjo (Pojbič 2008a, 22).

Ponovno se je začelo govoriti o gradnji leta 2004, ko so takratni župani občin Šentilj, Gornja Radgona in Radenci napisali pobudo vladi, naj resno preuči možnosti gradnje elektrarn na Muri zaradi onesnaženosti le te ter zaradi reguliranosti jezov v Avstriji, ki preprečujejo potovanje proda po reki. Zato reka nenehno poglablja, upada raven podtalnice in se izsušujejo stranski rokavi, vse to pa zahteva ukrepanje (Pojbič 2008a, 22).

6 NATURA 2000

Še pred županskim pozivom leta 2004 je ministrstvo za okolje in prostor iz že pripravljenega predloga za razglasitev območja Natura 2000 črtalo slovensko stran območja ob mejni Muri (Pojbič 2008a, 22), medtem ko je ostali del Mure, ki teče med Prlekijo in Prekmurjem varovano območje (glej Sliko 6.1).

Slika 6.1: Natura 2000 na reki Muri.

Vir: Projekt BIOMURA Natura 2000 (2009).

Natura 2000 je evropsko omrežje ekološko pomembnih območij narave, ki so opredeljena na podlagi Direktive o pticah in Direktive o habitatih. Projekt je namenjen ohranjanju območij mednarodno pomembnih habitatov, živalskih in rastlinskih vrst. Po enotnih merilih izbrana območja sleherne države tako tvorijo skupaj mrežo, ki je temelj čezmejnega varstva in ohranjanja naravne dediščine (Projekt BIOMURA Natura 2000 2009).

Zakaj je bila mejna Mura črtana iz predloga za razglasitev območja Natura 2000 se je pokazalo decembra 2005, po tem, ko so DEM kupile edino HE na Muri v Sloveniji Malo hidroelektrarno Ceršak, zgrajeno v začetku prejšnjega stoletja (Dravske elektrarne Maribor), in jim je vlada podelila koncesijo za morebitno izgradnjo nadaljnjih elektrarn na Muri od Sladkega Vrha do Veržeja (Sladki Vrh, Cmurek, Konjišče, Apače, Radenci, Gornja Radgona, Hrastje in Veržej) (Pojbič 2006, 3).

6.1 POMURSKI RAZVOJNI INŠTITUT

V DEM so takrat začeli zbirati in pregledovati študije in raziskave, ki so bile narejene v zadnjih desetletjih o gradnji murskih elektrarn. Ugotovili so, da marsikatera izmed skoraj 300

zbranih študij ni več uporabna in je zato potrebno veliko novih raziskav (Pojbič 2008a, 22). V ta namen so junija 2008 ustanovili Pomurski razvojni inštitut s sedežem v Murski Soboti z namenom, da strokovnjaki z različnih področij pripravijo strokovne podlage za izdelavo študije o trajnostnem razvoju območja ob reki Muri (Gerenčer 2008, 10). Od inštituta pričakujejo, da bo povezovalni člen med izobraževalnimi institucijami in lokalnimi skupnostmi v Pomurju, ter da bo nudil prostore zainteresiranim potem, ko bodo izdelane študije. Vendar pa mnoge, med njimi tudi nasprotnika gradnje Balažica, skrbi dejstvo, da omenjeni inštitut financirajo DEM, kar kaže na to, da se za inštitutom skriva lobistična institucija, katere cilj je, da s pomočjo tako imenovanih nevtralnih študij in raziskovalnih projektov zamegli realnost dejstev in prepriča javnost o neškodljivih posledicah gradnje (Balažic v Cipot 2009, 7).

Študij je predvidenih 12, v načrtu pa sta tudi dva elaborata o mikroklimatskih razmerah na vplivnem območju ob reki Muri ter morebitnih spremembah identitete krajine ob Muri (Žunec 2008, 22). Izdelovalci strokovnih podlag študije trajnostnega razvoja tako v sodelovanju z lokalnimi strokovnjaki in predstavniki lokalnih skupnosti (znani partnerji iz Pomurja so: Regionalna razvojna agencija Mura, Kmetijsko-gozdarski zavod Murska Sobota, Pomurska turistična zveza, Pomurska gospodarska zbornica, Pomurska akademija znanosti in umetnosti in drugi) pripravljajo podlage oz. raziskave o stanju na naslednjih področjih:

1. Raziskava vpliva na družbeno okolje
2. Raziskava gozdne biologije
3. Ihtiološka raziskava
4. Hidrogeološka raziskava
5. Raziskava kemijsko biološke kakovosti podzemnih in površinskih voda
6. Javnomenjska raziskava
7. Raziskava turističnega razvoja
8. Raziskava vplivov na razvoj gospodarstva
9. Raziskava razvoja kmetijstva
10. Raziskava vodnogospodarskih osnov za Muro
11. Narava – možna območja energetske izrabe
12. Prostor, infrastruktura
13. Projekti idejnih rešitev HE
  - 13/1. Mikroklimatske razmere na vplivnem območju ob Muri (elaborat)
  - 13/2. Morebitne spremembe identitete krajine ob Muri (elaborat) (Žunec 2009, 10).

Energetska izraba oziroma preučitev možnosti tako imenovane ekološke sanacije podrejene energetske izrabi vodnega telesa reke Mure naj bi bilo drugotnega pomena, saj je v ospredju skrb za ekološko sanacijo Mure in izvedba najrazličnejših raziskav in študij o tem (Pojbič 2008c, 6). V inštitutu predvidevajo, da bodo prvi preliminarni podatki študije trajnostnega razvoja v zbirni obliki prvič predstavljeni javnosti konec avgusta 2009 (Dravske elektrarne Maribor).

V DEM so prepričani, da je drugo energetske najobetavnejšo slovensko reko mogoče energetske izkoristiti ob upoštevanju vseh omejitev Nature 2000 in drugih okoljskih zahtev, saj sami razumejo namen Nature 2000 tako, da se natančno določi, kaj in kako se lahko počne v tem območju in ne kot območje kjer se ne bi smelo početi nič več (Koletnik v Pojbič 2008b, 4). Zavedajo, da elektrarne ne bodo odpravile brezposelnosti v Pomurju (Pojbič 2007a, 6), vendar so mnenja, da bo gradnja in delovanje elektrarn pozitivno vplivalo na gospodarski razvoj regije, na zaposlovanje, razvoj turizma in kmetijstva (Pojbič 2008a, 22), v mislih imajo namakalne sisteme, črpališča, vpliv na gozdarstvo, lovstvo in ribištvo (Dravske elektrarne Maribor). Zato so tudi podaljšali z ministrstvom za okolje in prostor rok za podpis koncesijske pogodbe, saj jim v prvotno določenem roku ni uspelo dokončati predvidenih študij (Žunec 2008, 22).

7 ANALIZA MEDIJSKE VSEBINE

O problemu gradnje HE na Muri je v različnih obdobjih in različnih medijih bilo napisano že veliko. Posebej nas zanima zadnje, aktualno obdobje in po analizi vsebine petnajstih člankov v častnikih Delo, Večer, Vestnik, Slovenske novice in Indirekt v obdobju 2006 (od podelitve koncesije DEM) do avgusta 2009, ugotovimo, da gradnji elektrarn odkrito nasprotujejo okoljevarstveniki organizirani v mednarodni komite za Muro iz približno 20 nevladnih organizacij iz Avstrije, Slovenije, Hrvaške in Madžarske. Proti energetske izkoriščanju reke govori tudi nekaj let trajajoče dogajanje na sosednjem avstrijskem bregu Mure, kjer so svojo stran mejnega dela reke zavarovali kot naravovarstveno območje Natura 2000 in s pomočjo Interregovega projekta rešujejo težave poglobljanja reke, napajanja podtalnice in odnašanja proda. Tako so Muro na več mestih razširili, z bočno erozijo v strugo vnesli več proda in tako zmanjšali njeno vlečno silo. Oživili so presušena kanala in tako del vode iz Mure znova speljali v zaledje. Poudarjajo še, da bi bila vrednost pridobljene energije prenizka v primerjavi s potrebnimi naložbami in zaradi vsega tega si težko predstavljajo gradnjo

elektrarn na mejni Muri in pravijo, da jih brez njih ne bo mogla graditi niti slovenska stran (Pojbič 2008a, 22).

Glavni pobudnik ponovnega razmišljanja o gradnji HE župan občine Gornja Radgona, Anton Kampuš (glej Prilogo B), skupaj s sosedi iz avstrijske Radgone tako sedaj podpira drugačne projekte skupnega prostorskega razvoja obeh mest, predvsem v smeri turizma in možnosti rekreacije (Pojbič 2008b, 4). Reko naj bi tako pred Gornjo Radgono razširili in oživili staro strugo in rokave tudi na slovenski strani, tako kot so to naredili že Avstrijci na svoji strani. Takšni načrti pa niso v skladu s prizadevanjem DEM, ki načrtujejo gradnjo osmih elektrarn, od katerih naj bi ena stala med obema Radgonama (Pojbič 2007b, 12).

Gradnji HE nasprotujejo tudi Zeleni Pomurja, ki pravijo, da bogata flora in favna nista pomembni le za Pomurje in Slovenijo, ampak za celotno Evropo. Pravijo, da elektrarne na Muri ne bodo rešile energetskega problema Slovenije in da bomo za dva do tri odstotke električne energije plačali previsoko ceno z izgubo reke. Rešitev energetskih težav je v omejevanju porabe in varčevanju z električno energijo (Gerencner 2007, 4).

Z gradnjo bi korenito posegli v že tako načet vodotok zadnje kolikor toliko nedotaknjene poplavne reke, ki jo nekateri novinarji in nasprotniki gradnje imenujejo Amazonka Evrope, saj gre življenje z njo, ko njene vode narastejo, in se preseli v mrtve rokave in skrite mrtvice, ko vode upadejo. Zaradi regulacije bi izginilo območje s poplavnimi hrastovimi gozdovi, kjer se skrivajo mrtvice, jezerca in plitvi mrtvi rokavi. Tradicionalni mlinci bi se nehali vrteti, opuščeno naselbino Bobri bi verjetno zalila voda, kmetje in nekaj vasi bi izgubili rodovitno zemljo – uničili bi ne samo reko, ampak tudi prebivalce ob njej na območju, ki ga sicer varuje evropska direktiva Natura 2000 (Jankovič 2008, 6).

7.1 CIVILNA INICIATIVA

Simon Balažic (glej Prilogo B), eden izmed najbolj glasnih nasprotnikov gradnje HE na Muri, pravi, da sta za izgradnjo zaradi padca in reliefa primerna le zgornji in srednji tok Mure, spodnji, ki teče skozi Slovenijo pa ni primeren. Balažic raziskuje Muro in ugotavlja, da imamo zaradi Avstrijcev in njihovih 30 HE na zgodnjem toku Mure za 30 odstotkov višje visokovodne konice. Sodeluje pri evropskem projektu BioMura, katerega nosilec je slovenski

inštitut za vode in s pomočjo katerega oživiljajo Murine mrtvice oziroma mrtve rečne rokave na območju Dokležovja in Veržeja, s čimer se bo izboljšala ekološka vrednost reke. Poudarja, da je Mura čezmejna reka, ki teče skozi varovano območje Natura 2000 in kot taka ima velike možnosti za črpanje evropskega denarja (Balažic v Cipot 2009, 7).

Balažic in somišljeniki v civilni iniciativi opominjajo, da so že za časa Franca Jožefa v Avstro-Ogrski strokovnjaki vedeli, da spodnji del Murinega porečja ni primeren za gradnjo elektrarn. Že takrat so ugotovili, da gradnja ni energetska rentabilna in tako ostaja tudi danes (Balažic v Cipot 2009, 7). Čeprav vodilni v DEM ocenjujejo, da bodo z vsakim kubičnim metrom pretoka čez elektrarne občine pridobivale koncesnino, pridobivala bodo podjetja, ki bodo delala za njih, pridobivali bodo zaposleni in bo v pokrajini okrog osem milijonov evrov več na leto (Koletnik v Pojbič 2008a, 22), pa je za okoljevarstvenike in civilno iniciativo vrednost ohranjenih mokrišč in mrtvih rokavov neprecenljiva. Zato zagovarjajo obnovo mrtvih rokavov reke, kamor bi se stekala voda in tako bi se podtalnica znova dvignila (Balažic v Cipot 2009, 7). Ne zaupajo niti nastajajočim študijam o gradnji in njenih posledicah, ki jih je naročil Pomurski razvojni inštitut, saj menijo, da so to plačane študije, ki so prilagojene interesu kapitala. Poudarjajo, da morajo o tem biti narejene neodvisne mednarodne študije mednarodnih institucij (Gabor 2009, 9).

Za nasprotnike gradnje je edina prava perspektiva Prlekije in Prekmurja sonaravni turizem, ki pa ne bo mogoč, če se na reki zgradijo hidroelektrarne. Poudarjajo, da je Mura bazen kakovostne pitne vode ter da bi se z gradnjo elektrarn neposredno poseglo v ta prostor in bi se uničila podtalnica, tako kot se je to pripetilo Avstrijcem (Balažic v Cipot 2009, 7).

Ob Muri živi več kot 600 različnih rastlinskih vrst, 200 vrst ptic, 30 vrst sesalcev, 15 vrst dvoživk, 10 vrst plazilcev, 45 vrst rib, 50 vrst kačjih pastirjev, 1200 vrst hroščev, 1200 vrst metuljev, 95 vrst polžev ter školjk in še bi lahko naštevati. Mnogo od teh je uvrščenih na seznam ogroženih ter zavarovanih vrst, kar daje še večji pomen prizadevanju za ohranitev in oživitev murskega rečnega ekosistema (Bedjanič 2001).

Kljub argumentom in razlogom proti gradnji HE, DEM še vedno vztrajajo na energetski izrabi Mure, čeprav naj bi po nekaterih izračunih veriga osmih pretočnih elektrarn v enem letu proizvedla 736 gigavatnih ur električne energije, kar je toliko, kot proizvede 45 let stara Termoelektrarna Trbovlje s tehnološko popolnoma zastarelimi poljskimi napravami. Po

mnenju nekaterih DEM vztrajajo zaradi denarja in denarnega toka, saj mora denar krožiti, potrebno ga je nekam vložiti, pa če se to splača ali ne. A kljub vztrajnosti pravijo, da ne bodo gradili za vsako ceno in ne brez soglasja lokalnih skupnosti. V DEM se zagovarjajo, da želijo »naštudirati vse razvojne možnosti Mure, ne samo glede hidroelektrarn. To si prebivalci Prekmurja tudi zaslužijo.« (Koletnik v Jankovič 2008, 6).

7.2 ARGUMENTI ZA IN PROTI V TISKANIH MEDIJIH

Obstoječe stanje in mnenje o gradnji HE na Muri smo povzeli po petnajstih časopisnih člankih v Delu, Vestniku, Večeru in po en članek v Slovenskih novicah in Indirektu.

Medtem ko so članki v Delu nevtralni in predstavljajo mnenja nasprotnikov in zagovornikov gradnje, je članek in avtor članka, Jaroslav Jankovič, v Slovenskih novicah izrazilo proti gradnji, saj pravi: »Tradicionalni mlini bi se nehali vrteti, opuščeno naselbino Bobri bi verjetno zalila voda, kmetje bi izgubili vso rodovitno zemljo in gotovo tudi nekaj vasi. Tako bi uničili ne samo reko, ampak tudi prebivalce ob njej, območje pa sicer varuje evropska direktiva Natura 2000« (Jankovič 2008, 6).

Tudi članek v Indirektu predstavlja le eno stran, saj je v bistvu intervju z Balažicem, nasprotnikom gradnje, kot nam že naslov članka pove: Simon Balažic, nasprotnik gradnje hidrocentral na Muri.

Delovi članki so lep pregled dogajanja okoli gradnje HE na Muri in nas popeljejo skozi že več kot dvajsetletno zgodovino le-tega. V člankih so dobesedni navedki oziroma citati vodilnih iz DEM, slovenskih in avstrijskih politikov, strokovnjakov, okoljevarstvenikov, nasprotnikov iz civilne iniciative in drugih.

Vendar pa lahko zasledimo občutno več citatov pobudnikov in podpornikov gradnje, kar dvaindvajset (22) in le en citat nasprotnikov ter trije »nevtralni« citati, v primerjavi z argumenti oziroma razlogi, ki jih najdemo v člankih, saj je argumentov »za« le sedem (7), argumentov »proti« pa kar trinajst (13), po čem lahko sklepamo na izrazito nenaklonjenost gradnji HE, saj je argumentov proti gradnji enkrat več (glej Tabelo 7.1) ter na to, da se morajo prvi, torej pobudniki, bolj zagovarjati in je potrebno napisano podkrepiti z izjavami. Saj

namreč pobudniki, DEM, zagovarjajo mnenje, da je možen kompromis, energetska izraba reke ob ekološki sanaciji in turizmu, medtem ko nasprotniki gradnje pravijo, da bo gradnja in posledice obratovanja HE prehud udarec za naravo in je kompromis težko verjeten.

Danilo Šef (glej Prilogo B), bivši direktor DEM (Pojbič 2006, 3) je mnenja: »V dveh do treh letih pa se bomo vsi skupaj morali odločiti, ali elektrarne na Muri graditi ali ne. Sam sem za gradnjo, saj po naših izkušnjah z Drave takšna energetska izraba prinese veliko več pozitivnega kot negativnega.«

Dr. Rafko Mihalič, Fakulteta za elektrotehniko v Ljubljani (Pojbič 2007a, 6) poudarja pomembnost najbolj primernega obnovljivega vira energije, saj pravi: »Ne smemo si zatiskati oči pred dejstvom, da brez novih virov ne bo šlo, kot energetik pa vem, da je edini primeren obnovljivi vir vodna energija.«

Edina izjava, v omenjenih člankih, ki ji jo lahko uvrstili med izjave proti gradnji, je izjava Slavka Švenda, veterinarja, ki se spomni podobne razprave pred dvajsetimi leti: »Takrat je bila na oblasti partija, zdaj je kapital. Ampak je partijo srečala pamet in je odnehala« (Pojbič 2007a, 6).

Zaenkrat zadržan in v pričakovanju morebitnega konsenza pa je Jože Horvat, bivši poslanec Državnega zbora, ki pravi, da »pozdravlja nabor 14 študij, z njimi je izzvan potencial PAZU-ja, pred kakršnimikoli odločitvami pa si želim sprotnega informiranja in konsenz« (Balažič Peček 2007b, 7).

Iz člankov, ki smo jih analizirali, je razvidno, da predstavljajo predvsem negativne poglede na gradnjo hidroelektrarn na Muri, kljub občutno večji količini izjav zagovornikov gradnje. Ugotovili smo, da selekcioniranje argumentov za in proti gradnji hidroelektrarn na Muri, poteka močno v prid slednjim, kljub šibkosti in težkem ekonomskem vrednotenju obeh (razloge za gradnjo bi sicer lažje ekonomsko ovrednotili, medtem ko razloge oziroma argumente proti težko, saj je težko ekonomsko oceniti morebitno izgubo flore in favne). Večina novinarskih besedil je interpretativne zvrsti in le ta so predvsem besedila z nasprotovanjem gradnji HE na Muri, z izjemo izjav vodilnih v DEM.

Tabela 7.1: Podani argumenti za in proti gradnji HE v omenjenih časopisnih člankih.

Argumenti ZA	Argumenti PROTI
- druga energetska najobetavnejša reka	- razvoj turizma in možnosti rekreacije; sonaravni turizem je perspektiva Pomurja
- HE kot pomemben spodbujevalec gospodarskega razvoja regije, možnosti novega zaposlovanja, razvoja turizma in kmetijstva	- preveliki stroški gradnje (najdražji energetski projekt v Sloveniji)
- možno vsestransko izkoriščanje akumulacij (npr. za namakanje polj in razvoj turizma)	- premajhna vrednost pridobljene energije (HE na Muri bodo skupaj proizvedle manj električne energije kot znaša letna rast porabe v Sloveniji) v primerjavi s potrebnimi naložbami (strinjajo se tudi Avstrijci)
- Mura je onesnažena in se zaradi reguliranosti in jezov v Avstriji nenehno poglablja, upada raven podtalnice, izsušujejo se stranski rokavi – nujno potrebno ukrepanje	- bogata flora in favna, ena redkih tako dobro ohranjenih evropskih nižinskih rek (ekološko pomembne mrtvice, jezerca in plitvi mrtvi rokavi bi zaradi regulacije v trenutku izginili)
- pri gradnji (po ocenah v vrednosti 300 milijonov evrov (denar iz investicijskega sklada in evropskih sredstev)) bodo v prednosti podjetja iz regije	- čustvena navezanost Pomurcev na Muro
- občine bodo pridobivale koncesnino, pridobivala bodo podjetja in zaposleni (po ocenah DEM bo 8 milijonov evrov več na leto v regiji)	- zaščiteno območje (tudi mejni del v Avstriji) Natura 2000; s pravim pristopom in evropskim denarjem lahko z Muro pridobimo veliko več kot z HE (primer projekt BioMura za oživitve mrtvih rokavov)
- zmanjšanje odvisnosti od uvoza in stabilizacija trga električne energije	- Irregov projekt v Avstriji (razširitev reke, oživitve kanalov)
	- korenit poseg v že tako načet vodotok zadnje kolikor toliko nedotaknjene poplavne reke t.i. »Amazonka Evrope«; z betonom je zelo težko izboljšati stanje vodotoka
	- tradicionalni mlini bi se nehali vrteti, opuščeno naselbino Bobri bi verjetno zalila voda, kmetje bi izgubili vso rodovitno zemljo
	- preprosta igra prikrivanja ekološkega vprašanja – denar mora krožiti, pa če se to splača ali ne
	- za izgradnjo sta zaradi padca in reliefa primerna le zgornji in srednji tok, spodnji tok, ki teče skozi Slovenijo pa ni primeren
	- Mura je bazen kakovostne pitne vode, z gradnjo bi se uničila podtalnica (kot se je to zgodilo v Avstriji)
	- čezmejni projekt reka Mura in skupni urbani razvoj mest Gornje Radgone in Bad Radkersburg na mestu kjer je predvidena gradnja HE

8 BIOMURA

Alternativa gradnji hidroelektrarn na Muri je koriščenje le te v turistične namene, predvsem za ekoturizem in privabljanje turistov in pohodnikov na ogled neokrnjene narave. Zato pa je potrebno naravo okoli reke ohranjati, obnoviti in varovati. V ta namen poteka projekt BioMura - Varstvo biodiverzitete reke Mure v Sloveniji. Gre za petleten projekt, polovično financiran (49 %) s strani Evropske komisije v okviru programa EU Life Nature 2006, katerega namen je varstvo habitatnih tipov in vrst iz seznama habitatne in ptičje direktive. Na 15,2 km² velikem poplavnem območju reke Mure med visokovodnimi nasipi območja vasi Bunčani – Dokležovje – Ižakovci – Krapje – Melinci in na reki Muri v dolžini 8,3 km se bodo tako v naslednjih letih izvedli naslednji ukrepi: povezava glavne struge s stranskimi kanali, vzpostavitev pogojev za ustrezno višino vode v glavni strugi pri vtokih vode v stranske rokave, lokalne razširitve struge, sonaravno vzdrževanje poplavnih gozdov in stranskih rokavov (Projekt BIOMURA Natura 2000 2009).

V okviru omenjenega projekta se je v letu 2009 že obnovila mrtvica in del rokava pri Bunčanih. Rokav je večino leta suh, omoči ga le zelo visoka voda reke Mure. Po izvedenih gradbenih delih leta 2009 v zgodnji spomladi so se že v času del na mrtvici, pojavili mresti, torej so bili vidni že pozitivni učinki, saj zdajšnja ureditev mrtvice s plitvimi brežinami na eni in nekoliko strmejšimi na drugi strani, ter z različno globino vode omogoča odlične pogoje za več vrst dvoživk (Projekt BIOMURA Natura 2000 2009).

Poleg gradbenih del na Muri potekajo hkrati različne akcije obveščanja in promocije varstva narave in Natura 2000 območij. V ta namen je na sedežu Regionalne razvojne agencije Mura odprt tudi regijski promocijski center (Projekt BIOMURA Natura 2000 2009).

Ekološka sanacija Mure poteka po predpisih Evropske vodne direktive in za resnično ekološko sanacijo bi bila najprimernejša rešitev, da bi se projekt BioMura izvedel tudi na nadaljnjih odsekih reke ter da bi se njegovo izvajanje nadaljevalo tudi po letu 2012 (Balažic Peček 2009).

8.1 SIMBIOZA BIOMURE IN ELEKTRARN

Ob izvajanju projekta BioMura in ob morebitni gradnji HE pa se poraja vprašanje, ali je možna simbioza obeh programov? V Društvu za preučevanje ptic in varstvo narave so mnenja da bi postavitve elektrarne v bližini obnovljene mrtvice spremenila vodni režim, kar bi pomenilo fizično uničenje, popravitev ali osušitev območja (Vogrin v Žunec 2009, 10), medtem ko predstavnik DEM, Igor Čuš, zagotavlja, da bodo DEM čimbolj sodelovale s projektom BioMura in po njegovem elektrarne naj ne bi poslabševale stanja, temveč ga izboljšale kjer je le mogoče (Žunec 2009, 10).

Projekt BioMura se že izvaja in že se kažejo pozitivni učinki obnove, kako pa se bo odvijalo dogajanje okoli gradnje HE pa moramo počakati na predstavitev študij Pomurskega razvojnega inštituta. V primeru, da lokalna skupnost in nasprotniki gradnje HE vnovič dosežejo, da se na Muri ne bo gradilo, pa še vedno obstaja alternativni načrt glede reke – razglasitev Regijskega parka Mura – glede energije pa je ena izmed rešitev tudi omejevanje porabe in varčevanje (Gerenčer 2007, 4).

9 REGIJSKI PARK MURA

Kot smo že omenili se v razvojnih programih regije pojavljajo ideje o razglasitvi Regijskega parka Mura zaradi dolgoročne ohranitve reke, njenega raznolikega živega sveta, mistike in identitete, saj kot pravijo, je Mura taka reka, da se najprej hodi k njej, potem pa se jo nosi s sabo in njeno mistiko lahko odstre le vsak sam (Regijski park Mura 2009).

Regijski park bi v regijo poleg ohranjanja narave prinesel nove, sonaravno in trajnostno naravnane, razvojne priložnosti (Bedjanič 2001). Park bi naj obsegal območje od Šentilja do daljne Murske šume in tromeje med Slovenijo, Hrvaško in Madžarsko. Predlog je, da bi država za regijski park razglasila ves slovenski tok reke Mure med nasipi za zadrževanje visokih voda, pri Hotizi pa naj bi se park razširil še na območje občine Velika Polana (glej Sliko 9.1), ki je s svojo ohranjeno kulturno krajino pomembna za življenje ptic, zlasti belih štokeljev (Pojbič 2001, 5). V Regijski park Mura bi tako spadal tudi obmejni del reke na meji z Avstrijo in že varovani del reke, ki spada pod Natura 2000.

Slika 9.1: Regijski park Mura (območje z zeleno barvo).

Vir: Bedjanič (2001).

Predlagatelji regijskega parka se borijo za zaščito območja ob Muri in so strogo proti gradnji HE, saj ne želijo po poti drugih evropskih držav, ki so v preteklosti veliko večino rek speljale v betonske kanale in jih preuredile v verigo HE ter tako uničile naravni obrečni prostor, danes pa namenjajo milijone evrov za odpravo težav in vnovično vzpostavitev naravnih procesov rečne dinamike oziroma tako imenovano renaturacijo rek (Bedjanič 2001).

Da bo regijski park zaživel v polni luči bo potrebno izvesti več programov. Na eni strani programi namenjeni ohranjanju narave in biotske raznolikosti, po drugi strani pa programi posvečeni razvijanju in usmerjanju razvojnih možnosti širšega območja ob reki (Bedjanič 2001).

Pri ustanavljanju zavarovanih območij, v tem primeru regijskega parka, ne gre le za zavarovanje naravne rečne krajine, ampak tudi za omogočanje boljših življenjskih razmer domačinov, saj je ohranjeno okolje neprecenljivo naravno bogastvo, ki bo v prihodnjih desetletjih gotovo pomenilo pomembno razvojno prednost (Bedjanič 2001). Argumenti na strani zagovornikov varovanih območij so ohranjanje narave in okolja kot naravne dediščine pa tudi kot magnet za turiste in posledično nova delovna mesta v tej panogi, medtem ko konkretnih ekonomskih učinkov razglasitve parka še ni izračunanih.

10 MNENJE PREBIVALSTVA

Ker so v preteklosti Pomurci že zavrnilo gradnjo HE, mnogi nasprotniki tudi sedaj računajo na njih in zato nas je zanimalo, kaj menijo o gradnji danes. Za mnenje ljudi o gradnji HE na Muri smo s pomočjo kratkega vprašalnika (glej Prilogo A) intervjuvali petnajst Pomurcev, od tega sedem žensk in osem moških v razponu od 24 do 64 let, tri z osnovnošolsko izobrazbo, štiri s srednješolsko, sedem z višješolsko in enega z magisterijem.

Na vprašanje ali podpirate gradnjo HE na Muri, je šest intervjuvancev odgovorilo da ja in šest da ne, trije pa so neopredeljeni. Kot negativne posledice učinke gradnje so našli:

- spremenjen tok in več poplav,
- uničilo bi se življenje v in ob njej, porušeno ravnovesje v naravi,
- sprememba lepe pokrajine,
- premalo pridobljene energije,
- dvig podtalnice kot negativen učinek,
- preveliko število načrtovanih HE na premajhnem odseku.

Kot pozitivne učinke gradnje so pa tisti, ki so za gradnjo HE, navedli naslednje razloge:

- lažje in avtomatsko reguliranje reke, ki se posledično ne bi več poglabljala toliko kot sedaj,
- rešen problem s podtalnico (ki ne bo padla),
- možna zaposlitev,
- ena od rešitev za pridobivanje energije iz domačih virov,
- dobro za regijsko gospodarstvo,
- del na katerem načrtujejo gradnjo ni turistično zanimiv,
- posledično cenejša elektrika.

Na vprašanje kaj predlagajo naj se naredi z reko Muro je en intervjuvanec odgovoril naj se pusti pri miru tako kot je, dva menita, da je reka in območje ob njej zaščiteno že preveč, dvanajst od vseh petnajstih pa je za ureditev okolice reke in izkoriščanje v turistične namene. Pravijo, da se lahko razglasi Regijski park, vendar pa dodatna zaščita ni potrebna, saj že sedanja Natura 2000 preveč omejuje ljudi, kot je na primer poudarila ena intervjuvanka: »Sedaj več niti ne smejo špricati proti komarjem in mnogo ljudi zato niti ne gre do reke, ker te komarji pojejo koliko jih je...«.

En intervjuvanec je komentiral projekt BioMura, in izrazil svoje mnenje: »Oživljanje mrtvic je utopija zaradi poglobljene struge.« Spet drugi pa je poudaril, da je možno Muro izrabiti za energijo ter urediti in turistično izkoriščati območje ob Muri, pravi celo: »...tudi HE so lahko turistično zanimive in vredne ogleda.«

Zadnje zastavljeno vprašanje pa je bilo ali vedo da obstaja in ali so seznanjeni z delom Pomurskega razvojnega inštituta? Za inštitut je že slišalo deset intervjuvancev, pet pa še ne, čeprav le ta obstaja že več kot eno leto s sedežem v središču Murske Sobote. Še bolj zanimiv pa je podatek, da dvanajst od petnajstih ni seznanjeno z delom omenjenega inštituta in le trije so. In vse tri, ki so seznanjeni z delom inštituta skrbi in dvomijo, da je inštitut neodvisen in nepristranski, saj so njegov ustanovitelj in investitor DEM. Sklepamo lahko, da Pomurcev gradnja HE pretirano ne zanima in odločitev ali HE bodo ali ne s strani Pomurcev še ni dokončna, ter da sam inštitut preslabo obvešča javnost o svojem delu in se bo v primeru predstavitve študij, ki jih trenutno izvaja, moral bolj potruditi, saj bo le tako odločitev o gradnji HE pravična.

11 SKLEP

Ali bodo na Muri HE ali ne, še naprej ostaja odprto vprašanje in povzamemo lahko, da so HE na Muri večja nevarnost kot priložnost za regijo. Veliko ljudi želi ohraniti naravno bogastvo rečne pokrajine in vse v njej še živeče rastlinske in živalske vrste, spet drugi želijo Muro izkoristiti za proizvodnjo električne energije. Vendar pa nobena od teh skrajnosti ne zadovolji vseh pričakovanj in zato je nujno potrebno najti ravnovesje med različnimi interesi in hotenji ter kompromis med različnimi akterji.

Namen diplomske naloge je bil predstaviti različne poglede ekološke sanacije reke Mure in preveriti dane hipoteze. Z argumenti okoljevarstvenikov in civilne iniciative smo potrdili hipotezi, da se gradnja HE na Muri iz okoljskega vidika ne splača, saj bi uničila preveč naravnega okolja, za druge vidike in vplive pa čakamo rezultate nastajajočih študij Pomurskega razvojnega inštituta.

Zavrnilo smo hipotezo, da so HE na Muri razvojna priložnost Pomurske regije saj je po mnenju Regionalnih razvojnih programov – torej občin, boljše razvojna priložnost, kar se tiče reke, razglasitev Regijskega parka Mura. Zavrnilo smo tudi hipotezo da so Pomurci proti gradnji HE, saj smo s pomočjo petnajstih intervjuvancev ugotovili, da jih je isto število, torej šest za in šest proti, ter trije neopredeljeni in iz tega ne moremo trditi, da je odločitev Pomurcev glede gradnje HE dokončna.

Kot smo ugotovili s pomočjo kratke medijske analize, imajo večjo težo ekološki skupaj z identitetnimi (bivši poslanec, dr. Mitja Slavinec, jih lepo razloži v Prilogi B) argumenti proti gradnji v primerjavi z ekonomskimi in energetskimi argumenti za gradnjo, saj prve poudarjajo nasprotniki gradnje, druge pa pobudniki in ugotovili smo, da so članki oziroma argumenti v njih bolj naklonjeni prvim. Iz vidika nasprotnikov gradnje je zadeva jasna in po njihovem mnenju gradnja na Muri ni smiselna zaradi prevelikega posega v naravo in posledic na pokrajino, iz vidika DEM pa je gradnja HE na Muri smiselna in dobro za celotno pokrajino. Tako se zdi, da je odgovor na ključno raziskovalno vprašanje ali je gradnja HE na Muri sploh smiselna še vedno neznan, čeprav imajo argumenti proti gradnji večjo težo. Vendar pa moramo za končne, trdnejše odgovore počakati na rezultate nastajajočih študij, saj moramo biti pred sprejetjem kakršnekoli odločitve, ki bo vplivala na nadaljnji razvoj celotne regije, dobro informirani, kot poudarja tudi krajinska arhitektka Darja Matjašec, ki pravi (glej

Prilogo B), da vnaprejšnje odločanje za ali proti, ne da bi vedeli zakaj, lahko prinese vsem več škode kot koristi. Za gradnjo HE namreč DEM pripravljajo nabor 14 študij, ki naj bi bile po zagotovilih DEM zaključene konec leta 2009, prvi vmesni rezultati pa naj bi bili javnosti predstavljeni konec avgusta 2009. Če elektrarne na Muri bodo, bi naj bilo znano v začetku leta 2010 in najpomembnejšo besedo pri tem naj bi imeli Pomurci, ki pa so gradnjo elektrarn pred več kot dvema desetletjema že zavrnili.

12 SEZNAM VIROV

Balažic, Simon. 2008. Sedenje na dveh stolih: ta hip minevata dve leti od znamenitega božičnega darila – podelitve koncesije za energetska izrabo reke Mure od Sladkega vrha do Veržeja, v kateri je med drugim predvidena tudi hidroelektrarna na Muri pri G. Radgoni, ki jo je vlada republike Slovenije podelila Dravskim elektrarnam Maribor (DEM). *Vestnik*, 26 (10. januar).

Balažic, Simon in Boris Cipot. 2009. Elektrarne bi vzele preveč narave za premalo energije: Simon Balažic, nasprotnik hidrocentral na Muri. *Indirekt*, 7 (16. februar).

Balažic Peček, Bernarda. 2009. *BioMura – Ekološka sanacija reke Mure*. Dostopno prek: <http://www.pomurje.si/aktualno/pomurje/biomura-ekoloska-sanacija-reke-mure/> (1. avgust 2009).

--- 2007a. Dvojna igra nekaterih iz Pomurja: Dravske elektrarne prvič javno o Muri kot energetskega potencialu. *Vestnik*, 6 (22. februar).

--- 2007b. Kaj je bogastvo reke Mure: HE na Muri, priložnost ali nevarnost: ponovno prvi koraki po 20 letih – poslanci svarijo pred ponovitvijo zgodbe pomurskih avtocest – Zeleni Slovenije delili letake, s katerimi zahtevajo odgovore na šest vprašanj. *Vestnik*, 7 (24. maj).

Bedjanič, Matjaž. 2001. *Regijski park Mura*. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija RS za okolje.

Dravske elektrarne Maribor. Dostopno prek: <http://www.dem.si/slo/> (16. avgust 2009).

E-uprava - ISPO. *Prikaz stopnje registrirane brezposelnosti v Sloveniji za maj 2009 v posameznih upravnih enotah*. Dostopno prek: <http://e-uprava.gov.si/ispo/stopnjabrezposelnosti/zacetna.ispo> (30. julij 2009).

Ficko, Matej. 2006. Strokovnjaki o HE na Muri: ZA in PROTI. Dostopno prek: <http://sobotainfo.com/novice/ogled/351/?s=nl> (20. avgust 2009).

Gabor, Jože. 2009. Domačim študijam o hidroelektrarnah na Muri ne verjamejo: mednarodni spust murskih ladij od Cmureka do Dekanovca. *Vestnik*, 9 (30. julij).

Gerenčer, Ivan. 2008. Premišljeno do elektrarn na Muri? *Delo*, 10 (22. avgust).

Gerenčer, Ivan. 2007. Protestni spust proti elektrarnam na Muri. *Delo*, 4 (21. avgust).

Jankovič, Jaroslav. 2008. Bodo kilovati Muri vzeli mline?: Dravske elektrarne (DEM) ustanovile Pomurski razvojni inštitut za proučitev razvojnih možnosti, predvsem glede gradnje hidroelektrarn na Muri. *Slovenske novice*, 6 (2. julij).

Lokalna energetska agencija za Pomurje. Dostopno prek: <http://www.lea-pomurje.si/> (2. julij 2009).

Naravne znamenitosti. Reka Mura, Beltinci. Dostopno prek: http://www.slovenia.info/?naravne_znamenitosti_jame=5577&lng=1 (16. avgust 2009).

Pojbič, Jože. 2001. Mura je bogata reka: bodo našo najbolje ohranjeno reko ter njeno okolje razglasili za regijski park? *Delo*, 5 (18. avgust).

--- 2006. Pri nas zatišje, pri sosedih že glasna nasprotovanja zaradi posegov v okolje: koncesija za osem elektrarn na Muri: vlada podelila koncesijo za hidroelektrarne na Muri Dravskim elektrarnam Maribor. Na okoljske vplive za zdaj opozarjajo le Hrvaškem in v Avstriji. Pol energijskega potenciala pripada Avstriji. *Delo*, 3 (20. marec).

--- 2007a. Začetek razprave o elektrarnah na Muri: kroglja miza o priložnostih in nevarnostih gradnje: Dravske elektrarne bodo ustanovile inštitut ali drugo ustanovo za usklajevanje izdelave študij. *Delo*, 6 (22. maj).

--- 2007b. Dravske elektrarne za, Avstrijci proti: elektrarne na reki Muri? *Delo*, 12 (21. december).

--- 2008a. Usoda reke Mure še ni dokončno znana: v Dravskih elektrarnah Maribor nadaljujejo priprave na gradnjo elektrarn na Muri, Avstrijci pa jo renaturirajo in širijo, gradnji nasprotujejo okoljevarstveniki. *Delo FT*, 22 (12. maj).

--- 2008b. HSE in DEM bi še gradila na Muri: gradnja hidroelektrarn. *Delo*, 4 (3. april).

--- 2008c. Odprli so Pomurski razvojni inštitut DEM: za ali proti elektrarnam na Muri. *Delo*, 6 (19. junij).

Pomurje.si. *Regijski park Mura*. Dostopno prek: <http://www.pomurje.si/turizem/znamenitosti/regijski-park-mura/> (16. avgust 2009).

Projekt BIOMURA Natura 2000. Varstvo biodiverzitete reke Mure v Sloveniji. Dostopno prek: <http://www.biomura.si/slo/default.aspx> (29. Julij 2009).

Rak, Peter. 2007. Nove elektrarne so nujne : črpalna hidroelektrarna Kozjak in veriga hidroelektrarn na Muri sta poglavitna dolgoročna projekta Dravskih elektrarn Maribor. *Delo FT*, 21 (17. december).

Regionalni razvojni program POMURJE 2000+. Dostopno prek: <http://www.ra-sinergija.si/doc/RRP%202000%2B%2B.doc> (19. junij 2009).

Regionalni razvojni program Pomurske regije 2007-2013. Dostopno prek: http://www.ra-sinergija.si/doc/RRP%20Pomurje_2007-2013.pdf (19. junij 2009).

Slovenske regije v številkah 2009. Dostopno prek: <http://www.stat.si/doc/pub/REGIJE-2009.pdf> (12. junij 2009).

Statistični urad Republike. Dostopno prek: <http://www.stat.si/> (30. julij 2009).

Vlada Republike Slovenije. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Domovi za starejše. *Seznam domov za starejše po območnih enotah ZZZS*. Dostopno prek: http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/izvajalci_na_podrocju_socialnega_varstva/domovi_za_starejse/#c7415 (22. junij 2009).

Žunec, Branko. 2008. Prihodnje leto prve študije o reki Muri: strateški svet Pomurskega razvojnega inštituta za reko Muro, ki so ga 18. junija odprle Dravske elektrarne Maribor, se je sestel na ustanovni seji. *Večer*, 22 (22. avgust).

--- 2009. Simbioza BioMure in elektrarn? V izvajanju je projekt Inštituta za vode RS, nastaja študija Dravskih elektrarn Maribor o trajnostnem razvoju na reki Muri. *Večer*, 10 (28. april).

13 PRILOGE

Priloga A: Vprašalnik

1. Ali podpirate gradnjo HE na Muri?
2. Kakšne pozitivne in kakšne negativne učinke bi po vašem mnenju prinesla gradnja HE na Muri (posledice na naravno okolje, gospodarstvo, regijo)?
3. Kaj predlagate vi, da se naredi z reko?
4. Ali veste da obstaja in ali ste seznanjeni z delom Pomurskega razvojnega inštituta?
5. Spol:
Starost:
Izobrazba:

Priloga B: Strokovnjaki o HE na Muri: ZA in PROTI

Mnenje so podali Danilo šef, Anton Kampuš, Darja Matjašec in Simon Balažic (Ficko 2006).

Danilo Šef: »Od narave in ljudi nikoli nismo vzeli več, kot smo sposobni vrniti!«

O morebitni gradnji hidroelektrarn na reki Muri smo se pogovarjali z Danilom Šefom, direktorjem Dravskih elektrarn Maribor, ki pri projektu nastopa kot investitor. Prvi mož vodilnega podjetja na področju izrabe obnovljivih energetske virov v Sloveniji meni, da je o vrednosti naložbe v tem trenutku še prezgodaj govoriti. »Pred nami so najprej strokovno zahtevne in drage študije, pri izdelavi katerih bodo sodelovali številni strokovnjaki. Že sama vrednost investicije v študije je visoka, saj njeno vrednost ocenjujemo na okoli milijardo tolarjev. Projekt elektrarn na Muri ima multidisciplinarni značaj in povezuje več področij: kmetijstvo, gozdarstvo, okolje in gospodarstvo. Vsako od teh področij bo zastavljalo številna vprašanja, na katera bo treba poiskati odgovore, ki so potrebni za odločitev o gradnji,« pravi Šef.

Po njegovem mnenju je gradnja elektrarn mogoča šele takrat, ko so končani vsi postopki njihovega umeščanja v prostor, ki jih vodi država. **»Vsekakor gradnje ne pričakujemo pred letom 2012.** Računamo, da še vsaj šest let ne bo prišlo do lokacijskih načrtov. Sedaj bomo pripravili novo idejno zasnovo, v kateri bodo predstavljeni vsi izzivi. K pripravi te idejne študije bomo povabili strokovnjake in okoljevarstvenike. Z njo bomo predstavili Pomurcem, kaj bo prinesla izgradnja verige HE na Muri,« meni direktor DEM. Pravi, da bodo dokumenti iz 60-ih let prejšnjega stoletja sicer dobra osnova, bo pa treba vse načrte prenoviti. »Ta trenutek proučujemo preko 300 študij, ki so bile narejene za področje Mure. Pričakujem, da bo Mura postala aktualna po letu 2012, do takrat pa nas čaka še veliko dela in potrebna bo velika mera strpnosti med nami, da bomo lahko korektno pripravili vse odgovore, ki zanimajo tako ljudi, ki tam živijo, kot seveda tudi nas kot investitorja, ki si tam šele želi živeti in delovati,« zatrjuje prvi mož mariborskega podjetja.

Osem hidroelektrarn na Muri naj bi po Šefovih besedah proizvedlo približno 8% vse proizvedene električne energije v Sloveniji, kar pomeni pokritje celotnega letnega porasta porabe električne energije v Sloveniji, ki iz leta v leto narašča. Mura naj bi dobila pretočne elektrarne, ki so z energetskega vidika manj ugodne kot akumulacijske, vendar pa Šef zatrjuje, da se bodo zanje odločili zato, ker predstavljajo manjši poseg v prostor kot akumulacijske.

Po direktorjevem mnenju je velika razlika v pristopu, saj gre za večnamenske objekte. »Tehnološko so tipi elektrarn ostali nespremenjeni, saj še vedno predvidevamo vgradnjo dveh turbin v en objekt. Velike spremembe pa so predvsem v umestitvi objektov v prostor, kjer nova zakonodaja natančno opredeljuje vse postopke njihovega umeščanja v prostor. Objekti bodo projektirani tako, da bodo kar najmanj opazni v občutljivem okolju krajine in v prostoru, ki ga bodo zasedali. Elektrarne, postavljene v rečno strugo, imajo vsekakor vpliv na okolje, a s preišljenimi rešitvami lahko krajino tudi varujejo in bogatijo. Sama izvedba takih objektov je v svetu znana, saj uporabljene rešitve objekte skrijejo v okolje ter na ta način najmanj moteče vplivajo na izgled krajine. Z najnovejšimi tehničnimi dognanji praktično ni izziva, ki mu strokovnjaki ne bi bili kos,« pojasnjuje Šef.

Danilo Šef poudarja: »DEM je družba, ki deluje na trgu in seveda jo pri naložbah vodi ekonomski interes, a **od narave in ljudi nikoli nismo vzeli več, kot smo sposobni vrniti!**«

Namigovanja o morebitnem referendumu direktor DEM komentira: »Projekt gradnje HE na Muri je za DEM gospodarski, ne politični projekt, zato tega kot investitor ne želimo in ne moremo komentirati. Čeprav bodo skozi ta projekt verjetno številni iskali možnost lastne promocije. Projekt izgradnje ima svoje mesto v nacionalnem energetskega programu (NEP), ki so ga pripravljali ne le energetiki, temveč tudi ekologi, ekonomisti ter strokovnjaki drugih ved. Prav je, da jim zaupamo. Vsak ima pravico do lastnega mnenja in vsako mnenje spoštujemo. Zavedamo pa se, da so bili ljudje velikokrat že vznemirjeni, saj ideje za izkoriščanje Mure segajo v šestdeseta leta, danes pa je to že tretja idejna zasnova. Prav zato študijam namenjamo toliko pozornosti. Pred ljudi želimo stopiti z jasnimi odgovori na njihova vprašanja in jim omogočiti, da se odločijo na podlagi dejstev,« zaključuje Šef.

Anton Kampuš: »Nihče ne bo našim občanom vsiljeval ničesar!«

O morebitni gradnji hidroelektrarn smo povprašali tudi župana Gornje Radgone, Antona Kampuša. V občini Gornja Radgona naj bi se namreč po Uredbi o koncesiji zgradila ena izmed hidroelektrarn. Meni, da je zaenkrat težko reči karkoli konkretnega, saj še dokončna odločitev o izgradnji ni sprejeta. »Uredba o koncesiji je sicer sprejeta, ampak to še le idejne zasnove. Šele takrat, ko se bo odprla javna razprava naravovarstvenikov in tistih, ki so zagovorniki HE, bomo lahko rekli da bo oz. ne bo prišlo do izgradnje,« strasti umirja Kampuš.

Glede enačenja projekta izpred dvajsetih let in sedanjega je gornjeradgonski župan skeptičen, saj pravi: »Projekta pred dvajsetimi leti in sedanjega projekta ni mogoče primerjati. Tukaj ne gre za identično stvar. Izgradnja HE na Muri je takrat pomenila potopitev Apaškega doline, danes pa gre izključno za pretočne elektrarne, ki so popolnoma nekaj drugega.«

Anton Kampuš meni, da referenduma na to temo ne bo. »**Nihče ne bo našim občanom vsiljeval ničesar** oz. občani se bodo sami odločali. Nobene pravice nimajo centri moči odločati o tistem, kar se bo dogajalo ob Muri! Elektrarn za vsako ceno ne bo, razen če bodo parametri kazali, da je to dobro za naše okolje in da bodo ljudje sprejeli ta projekt za svojega. Odločitev bo sprejeta po tehtnem premisleku,« zaključuje Kampuš.

Darja Matjašec: »Vnaprejšnje odločanje za ali proti, ne da bi vedeli, zakaj, lahko prinese vsem več škode kot koristi!«

Univerzitetna diplomirana inženirka krajinske arhitekture Darja Matjašec, zaposlena na Regionalni razvojni agenciji Mura, meni, da je govoriti o kakršnem koli vplivu HE na Muri na okolje in prostor v tem trenutku preuranjeno in tudi neodgovorno. »S strokovnega vidika se vplivi določajo šele takrat, ko je poseg v prostor natančneje opredeljen. V kolikor se izkaže, da so vplivi prehudi in nesprejemljivi, prihaja do različnih optimizacij posegov v prostor, pomeni pa tudi upoštevanje standardov, zakonov in podzakonskih aktov,« pravi krajinska arhitektka in dodaja, da se pri načrtovanju tako velikih posegov, kot je ta, išče najbolj sprejemljiva rešitev med vsemi možnimi, ki sloni na najboljši kombinaciji rezultatov vrednotenj z različnih vidikov.

Obljubljeno zlivanje hidroelektrarn z okolico strokovnjakinja z RRA Mura komentira: »Z okolico se lahko poseg v prostor zlije tudi takrat, ko se z njim poistovetijo lokalne skupnosti. Potrebno se je namreč zavedati, da vsak nov poseg v prostor vnaša spremembe. Ljudje najraje vidijo, da se življenje okoli njih ne spreminja in da ostaja tako, kakršno pač je v danem trenutku. Če jim mediji in naravovarstveniki ves čas dopovedujejo, da je reka Mura pravljična, romantična in naravno neokrnjena reka, jo pač tako vidijo, pri tem pa se ne zavedajo, da **reka Mura že dolgo ni več naravna**, da je obmurski log degradiran, da imamo v njem črna odlagališča odpadkov, še več, imamo celo legalna odlagališča komunalnih odpadkov, da domačini in naključni sprehajalci kjerkoli puščamo odpadke, v obmurskem logu pa imamo tudi gramozne jame, legalne in take, ki to tudi niso. To kaže na brezbržen odnos prebivalcev in družbe do reke Mure nasploh, medtem ko je izgradnja HE na Muri prikladna tema, s katero si lahko z javnim nasprotovanjem nabiramo politične točke ali se kakorkoli drugače osebno promoviramo, pri tem pa računamo na razno razne koristi.«

O pozitivnih učinkih gradnje hidroelektrarn Darja Matjašec meni: »Vsak nov poseg v prostor se izvaja zaradi določenih pozitivnih učinkov, sicer ga ne bi načrtovali. Prostorski načrtovalci imajo pri načrtovanju posega nalogo, da z vidika vplivov na okolje in na urbanoregionalni razvoj načrtujejo tako rešitev, ki bo delala najmanj škode v prostoru, lahko pa najdejo tudi možnost, da deluje nov poseg celo koristno na prostor in okolje.« Postopke načrtovanja državnih posegov v prostor pripravlja Ministrstvo za okolje in prostor, nad njimi pa bdijo tudi druge državne institucije in vse lokalne pristojne ustanove. Po mnenju krajinske arhitektke so vse dolžne spoštovati in zagovarjati javni interes. »Pri tem je pomembno, da se lokalne skupnosti in vsi zainteresirani posamezniki pripravijo na načrtovanje posega tako, da se o njem pustijo čim bolj informirati. **Vnaprejšnje odločanje za ali proti, ne da bi vedeli, zakaj, lahko prinese vsem več škode kot koristi.** Temu smo lahko bili priča v naših krajih ob načrtovanju pomurskega avtocestnega kraka. Ker je s strani domačinov prihajalo do velikih nasprotovanj, Pomurci danes še vedno nimamo avtoceste, medtem ko jo ima že dolgo večina regij. V njih se je načrtovanje avtocestnega kraka začelo mnogo kasneje kot pri nas. Podobno se je zgodilo tudi s potencialno lokacijo odlagališča nizkoradioaktivnih odpadkov v Veliki Polani. Ta je padla zaradi tako ali drugače zainteresiranih demagoško nastrojenih posameznikov, ki so navajali argumente, ki to sploh niso bili,« je kritična Darja Matjašec.

»Ustrezno načrtovana izgradnja HE na Muri bi morala upoštevati tudi nadomestne ukrepe z vidika izboljšanja naravnega stanja reke Mure z obmurskim logom vred. Pri tem morajo prebivalci biti pripravljeni objektivno razumeti realno stanje in to tudi sami zahtevati tako, da se postavijo na pogajalsko pozicijo s konstruktivni argumenti, pri tem pa si najdejo zaveznike, ki se ne bodo okoriščali na njihov račun,« zaključuje krajinska arhitektka Darja Matjašec.

Simon Balažic: »Hidroelektrarne prinašajo energijo, a hkrati odnašajo naravo!«

Diplomirani inženir gradbeništva Simon Balažic, ki Muro raziskuje že več let, pravi, da lahko primernost določene reke za hidroenergetsko izkoriščanje določimo na podlagi padca, količine vode in reliefa. »Ker ima Mura pri nas majhen padec ter neugoden relief, velja za manj primerno za hidroenergetsko izkoriščanje. Trenutno se nahajamo v energetske krizi, tako da je postala Mura kljub ne ravno idealnim karakteristikam zanimiva za energetske izkoriščanje. Z izgradnjo verige hidroelektrarn bi realno gledano Mura lahko dodala med 2-3% električne energije k celotni elektroenergetski bilanci Slovenije.«

Balažic opozarja na problem neraziskanosti Mure, kjer izpostavlja predvsem vodomerne postaje. »Med proučevanjem reke Mure sem imel možnost vpogleda v meritve vodostajev v

Sloveniji, Avstriji, na Hrvaškem in Madžarskem. Izdelal sem manjšo analizo in ugotovil, da vodomerna postaja v Gornji Radgoni ne meri, kot bi bilo to potrebno. Problem je prodišče na sredini Mure, ki ves čas spreminja svojo obliko, in zato podatki meritev niso točni. **Na Muri bi bilo potrebno postaviti več vodomernih postaj.** Sedaj imamo samo dve, v Gornji Radgoni in Radencih, pa še ti dve sta postavljeni v razmaku 5 km, medtem ko imamo 94 km Mure. Z mrežo vodomernih postaj bi lahko dobili bazo informacij, s katerimi bi pridobili podatke za operativno rabo. Pristojne sem na to že opozarjal, vendar se ni še nič spremenilo.« Balažic pravi, da se problem opazovanja Mure vleče iz preteklosti, saj se v nekdanji državi Jugoslaviji Mure ni zdelo smiselno opazovati, tako da je obstoječa infrastruktura zelo zanemarjena. »Ravno tako sem si ogledal hidrološko študijo, ki je bila narejena pred 25 leti. Spet se je pokazalo, da je Mura za obdelovalce popolnoma nepoznana reka. Sicer je pa zadnja poplava v lanskem avgustu razkrila, kako neuspešna sta bila planiranje in gradnja vodnih objektov na območju ob Muri. Nismo varni niti pred 25-letno poplavno vodo, kaj šele pred 100-letno. Prav tako je zadnja poplava pokazala, da je slovenski del Mure od vseh štirih obmurskih držav najslabše obdelan. Zato so nove kvalitetne raziskave nujno potrebne,« dodaja Simon Balažic.

V Avstriji je velika večina hidroelektrarn na Muri pretočnih. Balažic pravi: »Mura je v Avstriji približno 45-odstotno izkoriščena. Avstrijska štajerska porabi letno kakih 8.000 Gwh električne energije, iz Mure pokrije cca. 20 % porabe. Njihov del Mure je zaradi boljših naravnih pogojev (večji padec, ugodnejši relief) primernejši za hidroenergetsko izkoriščanje. Avstrijci izkoriščajo energijo iz Mure za zelo industrializirano območje med Lipnico in Leobnom. Tu so jeklarska in usnjarska industrija in industrija celuloze, ki porabi veliko energije, ta daje tudi veliko delovnih mest. V tem so videli tudi smisel, da postavijo hidroelektrarne, saj so na istem mestu surovine in energija. Pri nas v Pomurju tega ni, ni nobene industrije, oziroma je še tisto, kar je bilo, na žalost propadlo in tudi surovin ni. Pomurje je predvsem kmetijsko območje, saj so zanj tu najustreznejši pogoji. Avstrijski in slovenski del porečja Mure skoraj nemogoče primerjati. Avstrijske izkušnje kažejo na to, da so **hidroelektrarne** velik poseg v okolje, ki **prinaša energijo, a hkrati odnaša naravo.**«

Simon Balažic o razliki med pretočnimi in akumulacijskimi elektrarnami pojasnjuje: »Pri pretočnih so to manjše količine vode - približno 10.000 m³ vode, pri akumulacijskih pa so količine vode precej večje - kakih 1.000.000 m³. Druga razlika je v izrabi vode, pretočne uporabljajo tisto vodo, ki je v reki na razpolago, medtem ko imajo akumulacijske sposobnost zadrževanja vode in s tem prilagajanja potrebam po električni energiji. Glede na naravne danosti Mure pri nas in potrebo po električni energiji bi z vidika ekonomske upravičenosti bile verjetno bolj primerne akumulacijske hidroelektrarne. Rentabilnost pretočnih je vprašljiva, kajti gradnja hidroelektrarn v nižinskem delu je precej draga, tako da se postavlja vprašanje, če so murske elektrarne sploh rentabilne. Že v Avstriji so v spodnjem toku Mure hidroelektrarne bližajo meji rentabilnosti. Pri hidroelektrarni Spielfeld se je investicija povrnila šele po 25 letih. Vsekakor morajo biti narejeni dobri izračuni, ki morajo temeljiti na kvalitetnih podatkih o Muri, ki pa trenutno niso na voljo. Ravno tako bi morali narediti kvalitetno hidrološko študijo Mure in šele nato bi sledilo tehtanje hidroelektrarne DA ali NE!«

Balažic meni, da bo morebitna izgradnja hidroelektrarn v našem delu Mure imela zelo velik vpliv v območju izgradnje in tudi izven območja izgradnje. »Prostor pri Muri predstavlja nek neodvisen kontinuum - murski gozd, ki je omejen z visokovodnimi nasipi. V tem prostoru

imajo stik murska voda, živalske in rastlinske vrste ter človek. Ob postavitvi hidroelektrarn se lahko zgodi, da bo ta kontinuum vržen iz ravnovesja ali celo za vedno izgubljen. Danes v našem delu Mure močno čutimo vpliv avstrijskih elektrarn, ki se kaže v poglobljanju in poslabšani poplavni varnosti. Lanska poplava v avgustu je pokazala razmere na terenu. Zato lahko z izgradnjo HE pričakujemo dodatno poslabšanje poplavne varnosti dolvodno od Veržeja, kar bi prizadelo občine Veržej, Beltinci, Ljutomer, Razkrižje, Črenšovci in Lendava. Prav tako je pričakovati, da se bo Mura v tem delu začela še močneje poglobljati,« zaključuje Balažic.

Napačna interpretacija Slavinčevih besed

Naknadno pa smo še prejeli razlago poslanca **dr. Mitje Slavinca** v zvezi z besedami, ki jih je izrekel na tiskovni konferenci v Termah 3000. Nekateri mediji so njegove tamkajšnje besede interpretirali kot podporo gradnji elektrarn na reki Muri. Izjavo je razložil: »Kot fizik se zavedam pomena energije in izkoriščanja obnovljivih energijskih virov, vendar je treba v primeru reke Mure biti zelo pazljiv. Reka Mura Pomurcem namreč pomeni veliko več kot recimo Drava ljudem ob njej. Mura je simbol Pomurja, zato se tudi moramo odločiti za prioritete nadaljnjega gospodarskega razvoja Pomurja, ali bo to sonaravni turizem ali izkoriščanje energetskih virov z radikalno degradacijo okolja. Prav zaradi tega sem se tudi eksplicitno opredelil proti akumulacijskim hidroelektrarnam na reki Muri, kot so bile predvidene v projektih izpred približno 20 let. Reka Mura ni le neka voda, ki po koritu teče skozi Pomurje.«